

Asia: VN/30101/2021

Lausuntopyyntö virkarikossäännösten uudistamista koskevista selvityksistä

Onko muutoksia tapahtunut siinä, missä laajuudessa rikosoikeudellinen virkavastuu on katsottava tarpeelliseksi?

Vastaus

Akava ry kiittää oikeusministeriötä mahdollisuudesta lausua virkarikossäännösten uudistamista koskevista selvityksistä.

Kuten lausuttavana olevissa arviomuistiossa ja selvityksessä käy ilmi, yhteiskunnassa on tapahtunut merkittäviä muutoksia. Tästä syystä virkarikossäännöksiä on aihetta tarkastella ja tarvittaessa uudistaa. Merkittävänä muutoksina on nostettu esille julkisten tehtävien ulkoistaminen ja julkishallinnon henkilöstön palvelussuhteen muodossa tapahtuneet muutokset; julkishallinnon henkilöstöstä työsopimussuhteisten osuus kasvaa.

Muutoksia on tapahtunut sotesektorilla.

Järjestämislain (Laki sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä 612/2021) myötä muun muassa julkista hallintotehtävää hoitavat yksityisen palveluntuottajan ja tämän alihankkijan palveluksessa olevat, hankitut ja vuokratut työntekijät sekä itsenäiset ammatinharjoittajat on saatettu laajan virkavastuusääntelyn piiriin (järjestämislain 20 §). Koska julkisen hallintotehtävän on katsottu kattavan myös esim. potilaaseen kohdistetut tosiasialliset hoito- ja tutkimustoimenpiteet (ks. LaVL 10/2022 s.13), on virkavastuun laajennus henkilölliseltä ulottuvuudeltaan mittava. Lainmuutos samalla aikaansaa epäsymmetrian suhteessa julkisyhteisöjen työntekijöihin, joita koskee vain suppea rikosoikeudellinen virkavastuu.

Har det skett ändringar i fråga om behovet av omfattningen av straffrättsligt tjänsteansvar?

Svaran

-

Tuleeko rikosoikeudellisessa virkavastuussa säilyttää laaja ja suppea virkavastuu, vai tuleeko virkavastuun eri henkilöryhmissä olla yhtä laajaa?

Vastaus

Akava kannattaa sitä, että eri henkilöryhmissä virkavastuusäntely on yhtenäistä. Muunlaiset ratkaisut voivat johtaa yhdenvertaisuuden kannalta ongelmallisiin tilanteisiin tai käytäntöihin, joilla vastuuta pyritään supistamaan. Ratkaisevaa tulee olla tehtävien/toiminnan luonne ja sisältö eikä muodollinen asema kuten palvelussuhteen muoto.

Bör inom straffrättsligt tjänsteansvar bibehållas brett och snävt tjänsteansvar eller bör tjänsteansvaret i olika persongrupper vara lika omfattande?

Svaran

-

Tuleeko rikosoikeudellisen virkavastuun aineellisena keskeisperusteena julkisen vallan käyttämisen (RL 40:11 5 kohta) sijaan olla julkisen hallintotehtävän/julkisen tehtävän hoitaminen?

Vastaus

Aineellisena keskeisperusteena tulisi olla julkisen vallan käyttäminen, mutta rikosoikeudellisen virkavastuun tulisi kattaa myös julkisen hallintotehtävän hoitamisessa tehdyt rikokset.

Mikäli sääntelyn lähtökohdaksi otetaan julkisen hallintotehtävän / julkisen tehtävän hoitaminen, tulee entistä enemmän kiinnittää huomiota siihen, että tehtävien sisällöt ovat niitä hoitaville henkilöille selvillä. On syytä huomata, että monilla sektoreilla julkisten tehtävien / julkisten hallintotehtävien hoitamiseen on jo nykyisinkin tarjolla riittämättömästi henkilöresursseja. Toteutuisiko yksittäistä henkilöä koskeva rikosoikeudellinen vastuu nykyistä matalammalla kynnyksellä tapauksissa, joissa esimerkiksi laiminlyönti tai virhe johtuu siitä, että kyseistä julkista tehtävää suorittavia henkilöitä on liian vähän?

Bör den materiella centralgrunden för det straffrättsliga tjänsteansvaret i stället för utövning av offentlig makt (SL 40:11 5 punkten) vara skötseln av offentlig förvaltningsuppgift/offentligt uppdrag?

Svaran

-

Huomioita rikosoikeudellisen virkavastuun henkilöryhmistä?

Vastaus

Uudistuksen yhteydessä tulee huomioida, että virkavastuu korostuu tehtävissä, joissa tehdään yksittäisiä kansalaisia koskevia päätöksiä. Näiden henkilöryhmien toimintaan, kuten esimerkiksi tuomioistuinten lainkäyttöön, liittyy ankaran rikosoikeudellisen vastuun lisäksi huomattavan tarkka valvonnallinen elementti muun muassa laillisuusvalvojen toimesta. Myös tätä vastuun kohdentumista tulee selvittää tarkemmin asian jatkovalmistelussa.

Kun tarkastellaan virkavastuusääntelyn kohdentumista eri henkilöryhmien välillä, tulee samalla tarkastella myös saman henkilöryhmän sisällä olevia eroavaisuuksia virkavastuussa sekä arvioida näiden erojen perusteiden ajantasaisuus sekä kohtuullisuus. Joihinkin virkamiesryhmiin – kuten poliisimiehiin, ammattisotilaisiin sekä rajavartiomiehiin – kohdistuu hyvin pitkälle menevä luottamus- ja arvostusvaatimus, jonka kautta virkavelvollisuuden

ja virkavastuun perusteet voi ulottua myös virkamiehen yksityiselämään.

Observationer gällande persongrupperna av straffrättsligt tjänsteansvar?

Vastaus

-

Voitaisiinko rikosoikeudellisen virkavastuusääntelyn rakennetta kehittää huomioon ottaen rikosoikeudellinen laillisuusperiaate?

Vastaus

Selvityksissä on tuotu esille yksityiskohtaiseen sääntelyyn liittyviä ongelmia. Tunnusmerkistöjen yleisluonteisuus antaa rikoslaille yleisemmän kattavuuden ja liikkumavaran, mutta samalla koetellaan laillisuusperiaatteen rajoja. Tunnusmerkistöjen tietyn asteisesta avoimuudesta/yleisluonteisuudesta voidaan tuskin luopua, mutta jokaisen virkavastuun piirissä olevan tulisi olla selvillä, mitkä ovat häntä koskevien virkavelvollisuuksien sisältö ja laajuus. Samoin hänen tulee vaivatta pystyä saamaan selville, mikä on rangaistavaa ja mikä ei ja millä perusteella. Viimeistään syytteessä ja mahdollisessa tuomiossa tulee konkreettisesti perustella, mikä on se velvollisuus, jota on rikottu ja miten sitä on rikottu. Yleisluonteiset viittaukset velvollisuuksiin eivät voi olla vastuun perusteena. Selvityksessä nostettiin esille ongelmat tuomioiden perusteluiden laadussa ja sitä kautta ongelmat virkamiesten oikeusturvassa.

Kan strukturen hos den straffrättsliga tjänsteansvarsregleringen utvecklas under beaktande av den straffrättsliga legalitetsprincipen?

Svaran

-

Näkemyksenne rikoslain ulkopuolisista rikosoikeudellista virkavastuuta koskevista säännöksistä?

Vastaus

-

Er åsikt om de straffrättsliga tjänsteansvarsreglerna utanför strafflagen?

Vastaus

-

Mahdollisia kehittämistarpeita rikoslain yksittäisissä virkarikossäännöksissä?

Vastaus

-

Eventuella utvecklingsbehov beträffande strafflagens enskilda bestämmelser om tjänstebrott?

Svaran

-

Mahdollisia kehittämistarpeita virkarikosten seuraamuksissa?

Vastaus

Asian jatkovalmistelussa tulee selvittää muistiossa esitetty ehdotus arvioida kokonaisuudessaan virkavastuun vastuujärjestelmää rikosoikeudellisesta, yksityisoikeudellisesta ja hallinto-oikeudellisesta näkökulmasta sekä sisällyttää lakiin säännökset, jotka turvaisivat ne bis in idem -periaatteen toteutumisen nykyistä paremmin.

Eventuella utvecklingsbehov i fråga om påföljderna för tjänstebrott?

Svaran

-

Arvionne arviomuistiossa esitetyistä ehdotuksista?

Vastaus

Vastuun perusteita arviotaessa on otettava lähtökohdaksi se, että julkisen tehtävän hoitamisessa aiheutuneet vahingot korvataan vahingonkärsineelle. Ensisijaisesti näkökulman tulee näin olla julkisyhteisön ja työnantajan vastuuta korostava.

Mikäli vahingon aiheuttaneen vastuulle jää tuottamuksellinen teko, joka useimmiten on seurausta puutteellisista työnteon edellytyksistä, tulee olla selvää, että vahingon aiheuttaneen vastuuta on arvioitava tämän mukaisesti. Tuottamuksellisesta virkarikosvastuusta luopumista tulee selvittää jatkotyössä.

Er bedömning om förslagen i promemorian?

Svaran

-

Arvionne selvityksessä esitetyistä ehdotuksista?

Vastaus

-

Er bedömning om förslagen i utredningen?

Svaran

-

Muita huomioita

Vastaus

Virkarikossäännösten ja sitä kautta virkavastuun sisällön ja laajuuden muutoksissa tulee huomioida myös se, miten muutokset mahdollistaisivat maalittamisen tai muun tarkoituksellisen haitanteon tulevaisuudessa. Maalittamiselle ei ole annettu juridista merkityssisältöä, mutta se tulee ilmiönä huomioida

lainsäädäntöä kehitettäessä. Maalittamisella pyritään epäasiallisesti vaikuttamaan paitsi yksittäisen henkilön toimintaan, myös tämän kautta henkilön taustaorganisaation tai -yhteisön toimintaan. Maalittaminen on siten uhka demokraattiselle oikeusvaltiolle ja se kohdistuu laajasti oikeusvaltion keskeisiin toimijoihin ja oikeusjärjestelmän ytimeen.

Övriga synpunkter

Svaran

-

Kannisto Miia
Akava ry